

อุณรุทร้อยเรื่อง: บทสำรวจใหม่

ศาสตราจารย์ ระดับ 11 คร. นิยะดา เหล่าสุนทร
ราชบัณฑิต สำนักศิลปกรรม ประเภทวรรณศิลป์ สาขาวรรณกรรมร้อยแก้ว

บทความเรื่องนี้ผู้เขียนคัดแปลงมาจากบทความเรื่อง **อุณรุทร้อยเรื่องจริงหรือ?** ซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกในวารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีพ.ศ. 2528 และตีพิมพ์รวมเป็นเล่มในหนังสือชื่อ **พินิจวรรณกรรม** ในปีพ.ศ.2535 นับแต่บทความเรื่องนี้ได้ตีพิมพ์เผยแพร่มาจนถึงปัจจุบันนี้คือพ.ศ.2560 เป็นเวลาถึง 32 ปี ได้มีการนำข้อสรุปของประเด็นที่ว่าอุณรุทร้อยเรื่องนั้นมีจำนวนถึง 100 เรื่องจริงหรือ และที่ว่า 100 เรื่อง มีเรื่องอะไรบ้าง ไปกล่าวถึงอยู่บ่อยครั้ง โดยไม่อ้างผู้เขียนหรือที่มาแต่อย่างใด และล่าสุดในรายการโทรทัศน์ช่องหนึ่ง มีรายการคำถามคำตอบเกี่ยวกับวรรณคดี ปัญหาสุดท้ายซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของรายการได้ตั้งคำถามสำคัญว่าในเรื่องอุณรุทร้อยเรื่องของคุณสุวรรณ มีวรรณคดีกี่เรื่อง ผู้เฉลยคำตอบซึ่งเป็นบุคคลสำคัญ แต่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกรค้นคว้า ศึกษา วรรณกรรมเรื่องนี้แต่อย่างใดเลย กลับนำคำตอบจากบทความของผู้เขียนไปเฉลยแทน ทั้งนี้ทำความอึดอัดและลำบากใจอย่างยิ่งให้แก่ผู้เขียน เพราะนักวิชาการเช่นผู้เขียนได้ตระหนักดีเสมอว่า งานวิชาการควรต้องมีการปรับปรุง แก้ไข ให้ทันสมัยอยู่เสมอ ข้อมูลควรต้องมีการเพิ่มเติม ยิ่งโดยเฉพาะลักษณะบทความเรื่องนี้เป็นงานสำรวจที่ต้องอาศัยประสบการณ์ที่เสาะสมมาอย่างยาวนาน

ผู้เขียนไม่พึงประสงค์ให้มีการอ้างอิงบทความผู้เขียนโดยปราศจากการค้นคว้าใหม่อย่างสิ้นเชิง จึงเป็นเหตุผลที่ผู้เขียนต้องมาทบทวนบทความเรื่องนี้ใหม่ โดยมีข้อตกลงดังนี้

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. จำนวนวรรณกรรมที่ถูกอ้างถึงในบทความเรื่องนี้ต่างกับจำนวนที่อ้างไว้ในฉบับพิมพ์ครั้งแรก (2528) กล่าวคือในครั้งนั้น มี 51 เรื่อง ตัวละคร 144 คน แต่ในครั้งนี้มีหรือ 50 เรื่อง ขึ้นอยู่กับวิธีการนับเรื่อง หากนับรวมวรรณกรรมมี 214 เรื่อง

2. ในบทความเรื่องนี้ เอกสารส่วนใหญ่จะเป็นต้นฉบับตัวเขียน หรือหนังสือหายาก (หนังสือวัดเกาะ) ที่เก็บรักษาไว้ที่สำนักหอสมุดแห่งชาติ ท่าवासูกกรี และบางส่วนก็เป็นสมบัติส่วนตัวของผู้เขียนซึ่งมักไม่พบในห้องสมุดใดใด

3. ในการรวบรวมวรรณกรรมชื่อต่าง ๆ ผู้เขียนนำสามัญนามมาพิจารณาด้วย โดยไม่ทิ้งผ่านไปเหมือนฉบับพิมพ์ครั้งแรก เพราะมีบริบทที่ยืนยันและเข้าใจได้ว่าบุคคลนั้นน่าจะเป็นใคร เช่น เจ็ดนาง พระฤๅษี นางยักษ์ เป็นต้น

2 วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษา

ชื่อตัวละคร	ที่มา	ความสำคัญในเรื่อง
1. อุณรุท	อุณรุท บทละครในรัชกาลที่ 1	พระเอก เทวดาพาไปอุ้มสมกับนางอุษา ธิดาของท้าวกรุงพาน ๗ ถูกอุณรุทฆ่าตาย
2. จันทิ	สังข์ทอง บทละครนอกครั้งกรุงเก่า สังข์ทอง บทละครนอก รัชกาลที่ 2 สังข์ทอง กลอนสวด สังข์ทอง คำฉันท์	มเหสีของท้าวยศวิมล ถูกขับออกจากเมือง เพราะนางจันทิไต่ความว่าเป็นกาลกัณณี ประสูติโอรสเป็นหอยสังข์
3. อิเหนา	อิเหนา บทละครใน รัชกาลที่ 1 (ไม่สมบูรณ์) อิเหนา บทละครใน รัชกาลที่ 2	พระเอกผู้อยู่ในวงศ์เทวา หลงรักนางบุษบา คู่หมั้นที่ตนปฏิเสธ ทำอุบายเผาเมือง เพื่อให้ได้นาง แต่ต้องพลัดพรากกันนาน
4. สุวรรณมาลี	พระอภัยมณี นิทานคำกลอนของสุนทรภู่	ธิดาของเจ้าเมืองผลึก คู่หมั้นของ อูศเรนฝ่ายลังกา แต่ได้เป็นมเหสีของพระอภัยมณี
5. จันทสุดา	คำวิ บทละครนอก รัชกาลที่ 2	นางเอกผู้มีผมหอม หนีภัยจากนกอินทรี โดยซ่อนอยู่ในกลองจนควาเิมาพบเข้า ต่อมาท้าวสันนุราชมาลักเอาตัวไป
6. พระสมุท	พระสมุท นิทานคำกลอนของนายบุตรพระสมุท พระนิพนธ์กรมฯ วิไชยชาญ	พระสมุทพลัดจากนางวิมานจันทร์ชานา ไปพบนางบุษมาลี ธิดาท้าวธณจักร พระยาชัยถูกพระสมุทฆ่าตาย
7. ท้าวสันนุราช	คำวิ (ดูหมายเลข 5)	ท้าวสันนุราชได้ผอบใส่ผมของนางจันทสุดาที่ลอยน้ำมา จึงให้เฒ่าทักประสาธทำอุบายนำนางมาให้ตน
8. กุมภกรรฐ์ (กุมภกรรณ)	รามเกียรติ์ บทละครครั้งพระเจ้าบรมโกศ รามเกียรติ์ บทละครพระเจ้ากรุงธนบุรี รามเกียรติ์ บทละครรัชกาลที่ 1 รามเกียรติ์ บทละครรัชกาลที่ 2 โคลงภาพเรื่องรามเกียรติ์ รามเกียรติ์ บทพากย์	อนุชาผู้ทรงธรรมของทศกัณฐ์ จำต้องทำศึกกับพระราม เคยพุ่งหอกโมกขศักดิ์ใส่พระลักษมณ์จนสลบไป แต่พระรามก็แก้ได้ ในที่สุดถูกศรพราหมณ์ของพระรามสิ้นชีวิต

ชื่อตัวละคร	ที่มา	ความสำคัญในเรื่อง
9.พระคาวี	คาวี บทละครใน รัชกาลที่ 2	พระเอกที่ฤทธิชัยขึ้นจากลูกวัวให้เป็นมนุษย์พร้อมกับหลวิชัย ได้นางจันสุดา ซึ่งซ่อนอยู่ในกลองเป็นชายา
10.พรหมทัตธิดา ¹	กาگی เจ้าพระยาพระคลัง (หน) กาگیคำจันท์	สามีของนางกาگیผู้เนื้อหอม แต่ปล่อยให้พระยาครุฑซึ่งปลอมเป็นมนุษย์ลักนางไป
11.ชุนรัตน์	ชุนรัตน์ บทละครนอก (มีต้นฉบับตัวเขียนเพียงเล่มเดียว)	พระเอก
12.อินทรชิต	รามเกียรติ์ คูหมายเลข 8	โอรสของทศกัณฐ์กับนางมณโฑ เดิมชื่อรณพัตร์ มีความสามารถในการรบอย่างยิ่ง
13.สุวรรณหงษ์	สุวรรณหงส์ บทละครนอก	พระเอกผู้ถ่ายสายว่าวไปหานางเอกเกศสุริยง แต่ถูกหอกยนต์รแห่งตาย พระอินทร์ต้องมาชุบชีวิตให้
14.ท้าวพิไชยนุราช	มณีพิไชย บทละครนอก รัชกาลที่ 2	พระบิดาของพระมณีพิไชย
15.สุวิงษา	ไชยเชษฐา บทละครนอก รัชกาลที่ 2	นางเอก ถูกขยา 7 นางของไชยเชษฐา นำท่อนไม้มาวางแทนโอรสที่พึงประสูติ จนนางถูกขับจากเมือง
16.ท้าวบรมจักรกฤษณ์	อุณรุท บทละครใน รัชกาลที่ 1	พระอัยกาของพระเอกอุณรุท
17.(เอ)มณฑา	สังข์ทอง (คูหมายเลข 2)	แม่เลี้ยงของท้าวสามล มีธิดา 7 นาง นางรจนาเป็นคนสุดท้อง
18.(ไอ้)เงาะ	สังข์ทอง (คูหมายเลข 2)	พระเอกผู้ซ่อนรูปทองไว้ในรูปแบบเงาะ ได้รจนาเป็นชายา จึงถูกขับจากเมือง พระอินทร์ลงมาช่วยโดยทำคิลิพนัน

4 วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษา

ชื่อตัวละคร	ที่มา	ความสำคัญในเรื่อง
19.บุษบา	อิเหนา (คู่มือหมายเลข 3)	ธิดาของท้าวดาหา ถูกอิเหนาปฏิเสธ ไม่ยอมเสกสมรส จนต้องตกเป็นคู่หมั้นของจรงกา ต่อมาถูกลมหอบและแปลงกายเป็นชาย ใช้ชื่อว่าอุณากรรม ออกติดตามอิเหนา
20.วิมาลา	ไกรทอง บทละครนอก รัชกาลที่ 2 ไกรทอง นายบุศย์	ภรรยาหลวงที่เป็นจระเข้ของชาละวัน คู่กับนางเลื่อมไโลวรรณ
21.ยูขัน	ยูขัน บทละครนอก	พระเอก โอรสของท้าวอุเรน
22.พระสุริยงค์	(ก) สุริยงค์ บทละครนอก	พระสุริยงค์ลาพระฤๅษีกลับเมือง ได้ลอบเข้าไปหานางประทุมในปราสาทนาง ถูกพระบิดานางจับได้ นำไปบาคาลเพื่อประหารชีวิต
	(ข) โโคบุตร นิทานคำกลอนของสุนทรภู่	พระบิดาของโคบุตร พระเอก คือพระอาทิตย์
23.เจ็ดนาง ²	ไชยเชษฐ ๒ บทละครนอก รัชกาลที่ 2 (คู่มือหมายเลข 15)	มเหสีเดิมของไชยเชษฐ ๒ ร่วมมือกันกำจัดนางสุวิงษา ด้วยใส่ความนางประสูติโอรสเป็นท่อนไม้
24.ศรีประจัน	ขุนช้าง ขุนแผน เสภา	มารดาของนางพิม (วันทอง) ผู้ยึดเย็ดบุตรสาวให้แก่ขุนช้างผู้ร่ำรวย
25.พระลิ้นทอง	ลิ้นทอง กลอนอ่าน	พระเอก สวามีของนางสุวรรณคำภู่
26.กาก็	กาก็ คำกลอนและคำฉันท์ (คู่มือหมายเลข 10)	มเหสีของพระเจ้าพรหมทัตผู้มีกลิ่นกายหอม ถูกพระยาครุฑลักไปอยู่ที่วิมานฉิมพลี
27.เมรี	พระรถเมรี กลอนสวด พระรถเมรี นิทานคำกลอน พระรถเมรี บทละคร พระรถเมรี ฉันท์ พระรถเมรี กาพย์ขับไม้	ธิดาบุญธรรมของนางยักษ์สมรสมรสกับพระรถเพราะฤๅษีแปลงสารพระรถหนีนางกลับเมืองเพื่อช่วยพระมารดา นางขาดใจตายเพราะความเศร้าโศก

ชื่อตัวละคร	ที่มา	ความสำคัญในเรื่อง
28.พ่อสังข์หอย	สังข์ทอง (ดูหมายเลข 2,17,18)	ดูหมายเลข 18
29.เกสรพราหมณ์	ลักษณะวงศ์ นิทานคำกลอน ของสุนทรภู่	นางเอก ขณะที่แปลงเป็นพราหมณ์ ออกติดตามหาสามี
30.พระมงกุฏ	รามเกียรติ์ (ดูหมายเลข 8)	โอรสของพระรามกับนางสีดาได้ ประลองศรกับพระบิดา จึงได้รู้ความ จริง
31.องค์อุณากรรณ	อิเหนา	นามแฝงของบุษบาที่แปลงกายเป็น ชาย ออกติดตามอิเหนา
32.นางยักษ์ ³	พระรถเมรี (ดูหมายเลข 27)	มารดาบุญธรรมของนางเมรี แปลงร่าง เป็นมนุษย์ และได้เป็นมเหสีของของ พระเจ้ารถลัทธา นางเป็นผู้ให้ควักตา นางสิบสอง
33.พระสีกร	รามเกียรติ์ (ดูหมายเลข 8)	พระนารายณ์ผู้อวตารมาเป็นพระราม ปราบอชรรณ คือ ทศกัณฐ์
34.วานร ⁴	รามเกียรติ์ (ดูหมายเลข 8)	หนุมานทหารเอกของพระราม ผู้ ล่อลวงกล่อมดวงใจของทศกัณฐ์ไว้ได้
35.ท้าวไททศวงศ์	พระอภัยมณี นิทานคำกลอน ของสุนทรภู่	เจ้าเมืองรมจักรที่ศรีสุวรรณ ไปขอ อาศัยอยู่ พระบิดาของนางเกษรา
36.ท้าวไกรสุทร	อุณรุท	พระบิดาของอุณรุท และเป็น โอรส ของท้าวบรมจักรกฤษณ์
37.ชาละวัน	ไกรทอง (ดูหมายเลข 20)	พระยาจระเข้ผู้ไปคาบนางตะเกาทอง มาเป็นภรรยา ถูกไกรทองฆ่าตาย
38.(อี)จันทา ⁵	สังข์ทอง (ดูหมายเลข 2)	มเหสีรองของท้าวศวิมล ทำอุบายให้ จับนางจันทาออกจากเมือง
39.(ไอ้)ลันได	ระเด่นลันได บทละครนอก	วณิพกอยู่แถวเสาชิงช้า รักใคร่กับนาง ประแดะ
40.ลักษณะวงศ์	ลักษณะวงศ์ (ดูหมายเลข 29)	พระเอกซึ่งสั่งฆ่าพราหมณ์เกสร ผู้ซึ่ง เป็นมเหสีเดิม ด้วยความเข้าใจผิด
41.(ไอ้)โศภิน	ควาวิ บทละครนอกตอนปลาย	พระยายักษ์ผู้ลึกลับนางเทพลีลา

6 วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษา

ชื่อตัวละคร	ที่มา	ความสำคัญในเรื่อง
42.นางจันทา	สมุทโคดม กลอนสวด	พระมารดาของนางชลครรภา ชายาของสมุทโคดม
43.มัจฉินท์	จันทโครบ นิทานคำกลอน	ชายาของจันทโครบในภายหลัง เป็นธิดาพระยานาค
44.ขอพระกลั่น	มณีพิไชย บทละครนอก รัชกาลที่ 2	นางเอกผู้มีกลิ่นกายหอม ชายาของมณีพิไชย
45.อำพัน	โคบุตร นิทานคำกลอนของสุนทรภู่	ชายาคนหนึ่งของโคบุตร ทำเสน่ห์ให้โคบุตรหลงรักนาง
46.เจ็ดนาง	ไชยเชษฐ	คูหมายเลข 23
47.พระมณีพิไชย	มณีพิไชย	พระเอก หลงเชื่อพระมารดาให้จับนางขอพระกลั่นออกจากเมืองด้วยข้อหาที่เป็นกระสือ
48.(เจ้า)ไกรทอง	ไกรทอง บทละครนอก รัชกาลที่ 2 ไกรทอง นายบุศย์	พระเอกผู้เป็นบุตรขุนไกร หมอจระเข้ รับอาสาไปปราบชาละวันทีคาบนางตะเภาทอง ธิดาเศรษฐีไปไว้ที่ถ้ำ
49.นางจันทา	(ก) สังข์ทอง (ข) สมุทโคดม กลอนสวด (ค)สุวรรณเคียร นิทานคำกลอน	ชายาของท้าวศวิมล ทำอุบายกำจัดนางจันทาที่พระมารดาของสังข์ทอง พระมารดาของนางชลครรภา มารดาของสุวรรณเคียร
50.เจ้าลังกา	รามเกียรติ์ (คูหมายเลข 8)	ทศกัณฐ์ ผู้ครองลังกา ไปลักนางสีดา จึงเกิดศึกขึ้นระหว่างพระรามกับทศกัณฐ์
51.ดาวเรือง	ดาวเรืองกลอนสวด	พระเอกสามัญชน ถูกอาโองทรัพย์สิน ได้แต่งงานกับนางสุวรรณสาคร ธิดากาลหกเศรษฐี
52.นางรำภา	รามเกียรติ์ (คูหมายเลข 8)	นางฟ้าที่มาช่วยพระมงกุฎให้หลุดจากพันธนาการ

ชื่อตัวละคร	ที่มา	ความสำคัญในเรื่อง
53. ศรีมาลา	ขุนช้าง ขุนแผน เสภา	ธิดาเจ้าเมืองสุโขทัยซึ่งเป็นบิดาบุญธรรมของขุนแผน เป็นภรรยาของพระไวย ต่อมาเมื่อเรื่องหึงหวงกับนางสร้อยฟ้า ภรรยาอีกคนหนึ่งของพระไวย
54. พระนารายณ์ ธิเบศร	ไชยเชษฐา บทละครนอกรัชกาลที่ 2	โอรสของพระไชยเชษฐากับนางสุวิญชา
55. ทองประศรี	ขุนช้างขุนแผนเสภา	มารดาของขุนแผน
56. ขุนแผน	ขุนช้างขุนแผนเสภา	ทหารเอกของพระพันวษา คู่แค้นกับขุนช้าง ซึ่งแย่งนางพิมภรรยาของขุนแผนไป
57. หมื่นไวย	ขุนช้างขุนแผนเสภา	บุตรขุนแผนกับนางพิม เป็นทหารเช่นเดียวกับบิดา
58. พระลักษมณ์	รามเกียรติ์	อนุชาที่จงรักภักดีของพระราม ออกเดินป่าไปพร้อมพระรามกับสีดา ช่วยพระรามทำสงครามหลายครั้ง
59. นางอุสา(อุษา)	อุณรุท	ธิดาของท้าวกรุงพาน ชนวนสงครามระหว่างท้าวกรุงพานกับอุณรุท
60. เจ้าลังกา	รามเกียรติ์	คูหมายเลข 50
61. ท้าวกาหลง	อิเหนา	พระปิตุลาของอิเหนา เป็นวงศ์เทวดาคู่ด้วยกัน
62. สังข์ศิลป์ไชย	สังข์ศิลป์ไชย กลอนสวด สังข์ศิลป์ไชย บทละครนอก	พระเอกโอรสของท้าวแสนกฤษ ถูกขับออกจากเมืองพร้อมกับนางปทุมพระมารดา มีศรัทธาเป็นพิเศษเป็นอาวูธ มีเชษฐาต่างมารดาคอยกลั่นแกล้ง
63. (เอ) โสธร	กาวิ ภาคปลาย	มเหสีของพระยาชัยโสภิน
64. (เอ) แก้วกิริยา	ขุนช้างขุนแผนเสภา	ภรรยาคนหนึ่งของขุนแผน ธิดาพระยาสุโขทัย บิดาส่งมาขัดดอกกับขุนช้าง
65. สุวิญชา	ไชยเชษฐา	คูหมายเลข 15

8 วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษา

ชื่อตัวละคร	ที่มา	ความสำคัญในเรื่อง
66. พระอภัยนุศลิน	ทินวงษ์ บทละครนอก	พระบิดาของทินวงษ์
67. วิยดา	อิเหนา	ขนิษฐาของอิเหนาแห่งเมืองกูเรป็น คู่หมั้นสี่ะตราแห่งเมืองคาหา
68. จรกา	อิเหนา	ระตูแห่งเมือง เป็นคู่หมั้นของ บุษบา หลังอิเหนาปฏิเสชนาง ต่อมาอิเหนาแย่งนางกลับ
69. มโนห์รา	บทละครครั้งกรุงเก่า พระสุชนคำฉันท์ พระยาอิศรานู ภาพ (อื่น)	นางกนิริจากเขาไกรลาส ถูกพราน บุญคล่องตัวจับได้ นำมาถวายพระ สุชน ต่อมาหนีกลับเมืองเพราะหนี ราชภัย
70. ไชยสุริยวงศ์	ไชยทัต บทละครนอก	โอรสของไชยทัตกับนางทุมพร
71. โสวัตร์	โสวัตกลอนสวด	พระเอกผู้ตามพวงมาลัยของนาง ประทุมวดีจนพบได้นางเป็นชายา ถูกพรานป่ายิงด้วยธนูพาและแย่ง นางไป
72. (เอ) มัจฉา	(ก) รามเกียรติ์ (ข) จันทโครบ	ธิดาของทศกัณฐ์กับนางปลา ทศกัณฐ์สั่งให้นางและบริวารขนหิน ที่ฝ้ายพระรามจองถนนไปลังกา ต่อมาเป็นภรรยาของหนุมานชายา ของจันทวงศ์ โอรสของ จันทโครบ
73. เพชรมงกุฎ	เพชรมงกุฎ ลิลิต เจ้าพระยาพระคลัง (หน)	เพชรมงกุฎตามกวางไปพบนาง ปทุมวดี ได้นางเป็นชายา ด้วย อุบายของพุดศรี คนสนิท
74. บุษบา	อิเหนา	คูหมายเลข 19
75. เกสร	ลักษณวงศ์	คูหมายเลข 29
76. มณฑา	สังข์ทอง	มเหสีของท้าวสามล มีธิดา 7 นาง คนสุดท้ายชื่ออรจนา
77. ไกยวัล	ยังไม่พบที่มา	
78. ปุโรหิตพ่อลูก	พระสมุท	ผู้ยุยงให้กำจัดพระสมุท

ชื่อตัวละคร	ที่มา	ความสำคัญในเรื่อง
79.อำพัน	โคบุตร นิทานคำกลอนของสุนทรภู่	ชายคนหนึ่งของโคบุตร ถูกจับจากเมืองเพราะจับได้ว่าทำเสน่ห์ให้โคบุตรหลง
80.เกษสุริยง	สุวรรณหงส์	ชายของสุวรรณหงส์ ออกติดตามสุวรรณหงส์ เมื่อรู้ว่าสุวรรณหงส์ถูกหอก
81.(อี)ประไพสุริยา	ดาราวงศ์ กลอนอ่าน	นางเอกผู้ลอยผอบ ดาราวงศ์ได้พบเข้า ได้นางเป็นชายา ต่อมาปีศาจเสื้อสมุทรบรรดาให้สำเภานางและดาราวงศ์โดยสารแตก
82.วาริ (วาลี) ^๘	พระอภัยมณี	สนมเอกผู้เฉลียวฉลาด แต่ขี้อริ้วของพระอภัย ทำอุบายให้อุศเรนขาดใจตาย
83.วรวงศ์	วรวงศ์กลอนสวด	พระเอกซึ่งกินหัวใจไก่ดำสามารถฆ่ายักษ์ซึ่งผูกมน้ำกะถ
84.ท้าวปะมอดัน	อิเหนา	ระตูผู้ซุบเสียงนุชบาซึ่งแปลงเป็นอุณากรรณ
85.ขุนกระบี่	รามเกียรติ์	คูหมายเลข 34
86.พระศรีเมือง	ศรีเมือง บทละครนอก	ศรีเมืองได้นางนางสุวรรณเกสรเป็นชายา โดยหล่อรูปทองของตนให้มีน้ำหนักเท่ากับนาง
87.วานรินทร์	รามเกียรติ์	นางฟ้าที่ถูกสาปให้ลงมาช่วยพระราม ได้บอกที่ซ่อนของวิรุณจำบังให้หนุมาน
88.ประหลิม	ยูจีน	ชายคนแรกของยูจีนพระเอก
89.ขอพระกลิ่น	มณีพิไชย	นางเอกผู้มีกลิ่นกายหอม เกิดจากไม้ไผ่ ชายาของพระมณีพิไชยที่ถูก นางจันทร์ พระมารดาใส่ความ

ชื่อตัวละคร	ที่มา	ความสำคัญในเรื่อง
90.วิมานจันทร์	พระสมุท	ชายาเดิมของพระสมุท ก่อนจะได้กับนางบุษมาลี
91.พระรถ	พระรถเมรี (ดูหมายเลข 27)	โอรสของพระเจ้ารถสิทธิ์กับนางเกานางยักษ์แกล้งใช้ให้ไปเอามะม่วงหาว มะนาวโห่ที่เมืองของนาง แต่พระรถหรือรถเสนกลับไปได้นางเมรีเป็นชายา
92.ยายทองประศรี	ขุนช้างขุนแผนเสภา	มารดาของขุนแผน ภรรยาขุนไกรพลพาย
93.สร้อยฟ้า	ขุนช้างขุนแผน	ธิดาของพระเจ้าเชียงใหม่ ภรรยาพระราชทานของพระไวย ต่อมาทำเสน่ห์ให้พระไวยหลงรัก
94.กาวิ	กาวิ	ดูหมายเลข 9
95.นางตะเกาทอง	ไกรทอง	ธิดาของเศรษฐีเมืองพิจิตร ถูกขาละวันลักมาเป็นภรรยา
96.นางคันทมาลี	กาวิ	มเหสีของท้าวสันนุราช ผู้อยากชุบตัวให้เป็นสาวเหมือนสามี
97.นางอุบลเวหา	พิมพสวรรค์ บทละครนอก	นางเอก ชายาของพระพิมพสวรรค์ ต่อมาถูกนางแสงสุริยาใส่ความ จนถูกขับจากเมือง
98.นางผมหอม	กาวิ	นางเอกชื่อจันสุดา มีผมหอม ดูหมายเลข 5
99.พระพิมพสวรรค์	พิมพสวรรค์ บทละครนอก	พระเอกที่มีชายา 2 คน คือ นางอุบลเวหาและนางแสงสุริยา
100.ปะตาปา	อิเหนา	เทพสูงสุดของพวกอัสัญแดหวา เป็นพระอัยกาของอิเหนา
101.รจนา	สังข์ทอง	ธิดาคณิสต์ท้ายของท้าวขยศวิมล เลี้ยงพวงมาลัยให้เจ้าเงาะเพราะเห็นรูปทอง
102.ศุภลักษณ์	อุณรุท	พี่เลี้ยงของนางอุษา ผู้นำอุณรุทไปสู่สมกับนางอุษา

ชื่อตัวละคร	ที่มา	ความสำคัญในเรื่อง
103.นางสุพรรณทลิกา	ไชยทัต บทละครนอก	ชายาเดิมของไชยทัตที่ใส่ความนางทุมพร
104.พาลี	รามเกียรติ์	เจ้าเมืองขีดขิน พี่สุครีพ บิดาขององคต ผู้คิดสัญญาแย่งภรรยาของสุครีพ
105.นางเทพลิลดา	กาวิ บทละครนอกภาคปลาย	ชายาของหลวิไชย ถูกท้าวโสภณยักษ์ลักไป
106.นางสำนักรา	รามเกียรติ์	น้องสาวทศกัณฐ์ ภรรยาของชีวหา ชักชวนให้ทศกัณฐ์ลุ่มหลงกับนางสีดา จนทศกัณฐ์ไปลักนาง เกิดสงคราม
107.ปู้เจ้า	พระลอลิลิต	ผู้วิเศษทำสลาเห็นให้พระลอหลงรักนางเพื่อน แพง
108.ลักษณวดี	พระลอลิลิต	มเหสีของพระลอที่จำต้องให้พระลอไปหานางเพื่อน แพง เพราะอาคม
109.พระลอ	พระลอลิลิต	พระเอกผู้ดงามจนทำให้นางเพื่อน แพงคลั่งไคล้ ชักชวนให้มาสู่สมกับนาง ท้ายเสียชีวิตทั้งสามคน
110.นางประทุม	สังข์ศิลป์ไชย กลอนสวด	พระมารดาของสังข์ศิลป์ไชยถูกขับจากเมือง เพราะहनนางริษยา
111.ไกรวงศ์	ไกรทอง	ลูกของชาละวันที่เกิดจากนางวิมาลา
112.นางอุทัย	อุทัยกลอนสวด	นางเอกผู้ซ่อนกายอยู่ในคราบคางคก
113.พระอภัย	พระอภัย นิทานคำกลอน	พระเอกถูกขับจากเมืองเพราะไปเรียนวิชาเป่าปี่ ได้นางสุวรรณมาลี เมืองผลึก เป็นมเหสี ต่อมาได้นางละเวงเป็นมเหสีอีก
114.พระรามศ	รามเกียรติ์	พระรามโอรสของท้าวทศรถกับนางเกาสุริยา ยกธนูได้จึงได้นางสีดาธิดาของท้าวทศรถเป็นชายา ออกเดินป่าเพื่อรักษาสัตย์ของพระบิดา ทศกัณฐ์มาลักนางสีดาไป จึงเกิดสงครามนานถึง 14 ปี พระรามเป็นฝ่ายมีชัย

12 วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษา

ชื่อตัวละคร	ที่มา	ความสำคัญในเรื่อง
115.พลาตงาม	ขุนช้างขุนแผน	บุตรขุนแผนกับนางพิม เป็นทหาร
116.พระไวย	ขุนช้างขุนแผน	พลาตงาม มีความดีความชอบจับตัวพระเจ้าเชียงใหม่ได้ ได้เลื่อนเป็นจมื่น ไวยวรรณ มีภรรยา 2 คน คือ ศรีมาลา และสร้อยฟ้า
117.ทรพี	รามเกียรติ์	กระบือลูกทรพา ทรพีคิดสู้บิดาจนบิดาตาย ต่อมาไปทำรบกับพาลี ถูกพาลีฆ่าตาย ไปเกิดเป็นมังกรกษัตริย์
118.คำวี	คำวี บทละครนอก	คูหมายเลข 9
119.ทศกัณฐ์	รามเกียรติ์	คูหมายเลข 50
120.อุณาकरण	อิเหนา	นุชบาเมื่อแปลงกายเป็นบุรุษออกติดตามอิเหนาที่พลัดกันเมื่อลมหอบ
121.นุชบา	อิเหนา	คูหมายเลข 19
122.ปิ่นหยี	อิเหนา	อิเหนาเมื่อแปลงกายเป็นโจรป่า ออกตามหานางนุชบา
123.อายัน	อิเหนา	นักบวชโดยทั่วไป ในที่นี้หมายถึง ปิ่นหยีที่ไปบวชมีชื่อว่า กัศมาหราอายัน
124.ขุนแผน	ขุนช้างขุนแผน	คูหมายเลข 56
125.พลาตงแก้ว	ขุนช้างขุนแผน	ชื่อเดิมของขุนแผน บุตรขุนไกรพลพายกับนางทองประศรี
126.สียะตรา	อิเหนา	อนุชาของนางนุชบาแห่งเมืองคาหานางวิยะดาแห่งเมืองกูรบันเป็นชายา
127.หย้ารัน	อิเหนา	สียะตราเมื่อแปลงกายเป็นชาวป่า ออกตามหาอิเหนาและนุชบา
128.นางพิม	ขุนช้างขุนแผน	ภรรยาขุนแผนและขุนช้าง มารดาของพลาตงาม ถูกพระพันวษาตัดสินประหารชีวิต
129.พระสุธน	สุธนคำกาพย์ สุธนคำฉันท์ของพระยาอิสราอนุภาพ (อัน)	สวามีของนางมโนห์รา กนิรีแห่งเขาไกลาส มโนห์ราหลบหนีจากราชภัยสุธนจึงต้องตามนางไป

ชื่อตัวละคร	ที่มา	ความสำคัญในเรื่อง
130. ไชยทัต	ไชยทัต บทละครนอก	ไชยทัตได้นางทุมพรซึ่งเกิดจากผลมะเดื่อเป็นชายา ต่อมาเกิดพลัดพรากจนได้พบกัน
131. ไชยเชษฐ	ไชยเชษฐ บทละครนอก	ไชยเชษฐหลงเชื่อชายาทั้ง 7 ให้จับนางสุวิญาออกจากเมือง เพราะคลอดโอรสเป็นท่อนไม้
132. กุเรปัน	อิเหนา	พระบิดาของอิเหนา ผู้ครองเมืองกุเรปัน
133. พระราม	รามเกียรติ์	คูหมายเลข 33
134. เมรี	พระรถ เมรี	คูหมายเลข 27
135. ดาราวงศ์	ดาราวงศ์ กลอนอ่าน	คูหมายเลข 81
136. สีดา	รามเกียรติ์	ธิดาของทศกัณฐ์กับนางมณโฑ ชนวนสงครามระหว่างพระรามกับทศกัณฐ์ เพราะทศกัณฐ์ลักนางไปไว้ในลงกา
137. ไพนาสุริวงศ์	รามเกียรติ์	โอรสองค์สุดท้ายของทศกัณฐ์กับนางมณโฑ พิเภกซบเลี้ยงเพราะคิดว่าโอรสตน ต่อมาทรยศ จับพิเภกขังคุกไว้
138. องค์สุพรรณ	สังข์ศิลป์ไชย กลอนสวด สังข์ศิลป์ไชย บทละครนอก รัชกาลที่ 2	ธิดาของนางเกสรสุมณฑากับท้าวกุมภัณฑ์ พระบิดาของนางยกนางให้แก่พระยากเพราะแพ้นันสก
139. ท้าวกุมภัณฑ์	สังข์ศิลป์ไชย	ท้าวกุมภัณฑ์ลักนางเกสรสุมณฑา มีธิดาชื่อ นางสุพรรณ ท้าวกุมภัณฑ์ยกนางสุพรรณให้พระยานาคเพราะแพ้นัน
140. ปันหยี	อิเหนา	อิเหนาซึ่งปลอมเป็นโจรป่า ออกมะงุมมะงาหราตามนุชบาซึ่งพลัดกันไป
141. ท้าวกุเรปัน	อิเหนา	คูหมายเลข 117
142. สุบรรณลัก	ยังไม่สามารถค้นได้	
143. พระสังข์	สังข์ทอง	คูหมายเลข 18

14 วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษา

ชื่อตัวละคร	ที่มา	ความสำคัญในเรื่อง
144.จินตะหรา	อิเหนา	ธิดาของท้าวหมันยา ชายองค์แรกของอิเหนา ถูกอิเหนาทิ้งไปเพราะไปตามหาบุษบา
145.โคบุตร	โคบุตร นิทานคำกลอนสุนทรภู่	พระเอก โอรสของพระอาทิตย์
146.องค์สุมาลี	ยังไม่สามารถค้นได้	
147.นางกาไว	วรรณคดี	มเหสีรองของท้าววงษา ทำอุบายให้ขั้ววรรณคดีและเชษฐาออกจากเมือง
148.พระเพียรพิไชย	อุณรุท	พี่เลี้ยงของอุณรุท
149.ท้าวกรุงपाल	อุณรุท	พระยายักษ์ผู้ธรรม์ พระบิดาของนางอุษาซึ่งเกิดมาเพื่อล้างแค้นท้าวกรุงपाल
150.ท้าวอำไพ ¹⁰	ไกรทอง	พระยาจระเข้ ปู่ของชาละวัน
151.ชาละวัน	ไกรทอง	พระยาจระเข้ ผู้ลักนางตะเกาทองธิดาของเศรษฐีเมืองพิฉิตรไปเป็นภรรยา
152.นางโมรา	จันทโครบ	ชายผู้ทรยศของจันทโครบ เกิดในผอบ ยื่นพระขรรค์ให้โจรเพื่อฆ่าสวามี ถูกพระอินทร์สาปเป็นชะนี
153.พระศรีสุทนต์	พระอภัยมณี	พระบิดาของพระอภัยผู้ครองเมืองรัตนา
154.พระสุริยา	โคบุตร	พระบิดาของโคบุตร
155.ขุนกระบี่	รามเกียรติ์	หนุมาน
156.สิบแปดมงกุฎ	รามเกียรติ์	ลิงซึ่งเป็นทหารเอกของพระรามรวม 18 คน
157.สิบรถ	รามเกียรติ์	โอรส 10 องค์ของทศกัณฐ์ ถูกหนุมานฆ่าตาย
158.พระยาสุทนต์	สุทนต์ กลอนสด	พระเอกรูปชั่ว จนนางประภาวดีหนีต่อมาได้ทรมาณนาง จนกลายเป็นทิวมานะ

ชื่อตัวละคร	ที่มา	ความสำคัญในเรื่อง
159.บุญทนางวงศ์	บุญทนางวงศ์ กลอนสวด	มาณพผู้ยากไร้แต่ฝึกฝนธรรม ได้แสดงธรรมโปรดท้าวเจตราช จนได้นางจกควดี ชิดาคณศุภที่องเป็นภรรยา
160.พระณรงค์พิไชย	ยังไม่ทราบที่มา	
161.ท้าวสีลยนต์	ยังไม่ทราบที่มา	
162.วงศ์สุริยามาศย์	วรวงศ์ กลอนสวด	เชษฐาของวรวงศ์ ถูกขับจากเมืองเพราะนางกาไว พระบิดาเลี้ยง
163.ท้าวสิงหล	ไชยเชษฐ	พระยายักษ์ผู้ซบเลี่ยนนางสุวิงษา
164.จันทโครบ	จันทโครบ นิทานคำกลอน	จันทโครบได้ผอบวิเศษจากพระฤๅษี เมื่อเปิดผอบได้พบนางโมรา นางโมราส่งพระขรรค์ให้โจร โจรจึงฆ่าจันทโครบตาย แต่พระอินทร์มาชุบชีวิตให้ออนุชาของพระอภัย เรียนวิชากระบี่กระบอง ได้นางเกษราเป็นชายา
165.ศรีสุวรรณ	อภัยมณี	พระยายักษ์บิดาของนางวิมานจันทร์
166.ท้าวกรดสุริกาญจน์	พระสมุท ลักษณะวงศ์	ชายาคนแรกของพระสมุท พระยายักษ์ นางยี่สุ่น ชายาของลักษณะวงศ์
167.นิลขัน	รามเกียรติ์	หนึ่งในสิบแปดมงกุฎ ทหารเอกของพระราม
168.พระหลวิไชย	คาวี	เชษฐาของคาวี เดิมเป็นลูกเสือพระฤๅษีซบให้เป็นมนุษย์
169.อุศเรน	พระอภัยมณี	โอรสของเจ้าเมืองลังกา เชษฐาของนางละเวง หมั้นกับนางสุวรรณมาลีแห่งเมืองสลัก
170.พระสมุทโคดม	สมุทโคดม	พระเอกพระโพธิสัตว์สวามีของนางชลครรรภา ถูกนำไปทิ้งไว้ที่เกาะ
171.มูระเหิน	ยังไม่ทราบที่มา	

ชื่อตัวละคร	ที่มา	ความสำคัญในเรื่อง
172.เจ้าสาคร ¹¹	พระอภัยมณี	โอรสของพระอภัยที่เกิดจากนางเงือก
173.สุรเสน	รามเกียรติ์	หนึ่งในสิบแปดมงกุฏ
174.ท้าวเสนากุฎ	สังข์ศิลป์ไชย	พระบิดาของสังข์ศิลป์ไชย จับมเหสีและสังข์ศิลป์ไชยออกจากเมืองพร้อมกั斌นางเกสร
175.เวตาล	เพชรมงกุฎกำนันท์	อมมนุษย์รูปร่างประหลาด
176.ลิขิต	ยูจีน	อนุชาของยูจีนที่พระฤๅษีชุบขึ้นเพื่อให้เป็นเพื่อนยูจีน
177.พระยาขร	รามเกียรติ์	อนุชาของทศกัณฐ์ พี่ของนางสามนั้กขา บิดาของมังกรกรรฐ์
178.พระตรีภพ	รามเกียรติ์	พระราม คูหมายเลข 33
179.วิหยาสะก้า	อิเหนา	โอรสของท้าวกะหมังกุหนึ่ง หลงรักบุษบาจากรูปวาด ถูกอิเหนาฆ่าตาย
180.สังคามารตา	อิเหนา	อนุชานุญธรรมของอิเหนา
181.ท้าวกรุงपाल	อุณรุท	คูหมายเลข 134
182.วาญบุตร	รามเกียรติ์	คูหมายเลข 34
183.สุวิญชา	ไชยเชษฐ์	คูหมายเลข 15
184.เกษรา	พระอภัยมณี	ชายผู้อ่อนน้อมของศรีสุวรรณ มีธิดาชื่ออรุณรัศมี
185.ระเด่นมนตรี	อิเหนา	โอรสของท้าวกูเรป็นผู้สูงส่ง หมั้นกับนางบุษบา แต่ไปหลงนางจินตะหรา จึงบอกเลิกบุษบา
186.ภิกษก(พิเพก)	รามเกียรติ์	อนุชาของทศกัณฐ์เชี่ยวชาญโหราศาสตร์ ถูกทศกัณฐ์จับจากเมืองจึงมาอยู่กับพระราม ได้บอกความลับของฝ่ายลังกาจนพระรามได้ชัยชนะ
187.นางคารา	รามเกียรติ์	นางที่พระอิศวรมอบให้สุครีพเพื่อเป็นรางวัล โดยฝากพาลี พาลีทรยศรับนางเป็นชานา เกิดโอรสคือองคต
188.พระสมุท	พระสมุท	

ชื่อตัวละคร	ที่มา	ความสำคัญในเรื่อง
189.บุษมาลี	ก.รามเกียรติ์	นางฟ้าที่ถูกสาปมาอยู่ในเมืองมนุษย์ คอยบอกทางให้หนุมาน
	ข.พระสมุท	ชายาของพระสมุท ธิดาพระยาชัย รณจักร
190.พราหมณ์มัจฉา	ยังไม่พบที่มา	
191.องคต	รามเกียรติ์	บุตรพาลีกับนางมณโฑ ถูกอังกตมูณี แหวะท้องนาง นำกุมารไปฝากไว้ใน ท้องแพะ เป็นทหารเอกคนหนึ่งของ พระราม
192.พระสีกร	รามเกียรติ์	ดูหมายเลข 33
193.นางเงือกน้ำ ¹²	พระอภัยมณี	ชายาคนหนึ่งของพระอภัย ช่วยพระอภัย ให้รอดพ้นจากนางผีเสื้อสมุทรมีลูกชื่อ สุดสาคร
194.พระฤๅษี	พระอภัยมณี	พระฤๅษีแห่งเกาะแก้วพิศดารที่พระอภัย ไปขอพำนักอยู่ด้วย เมื่อเรือแตก เป็นผู้ หย่าศึกระหว่างเมืองผลึกกับเมืองลังกา
195.จรงกา	อิเหนา	ดูหมายเลข 68
196.ตะเกาทอง	ไกรทอง	ธิดาเศรษฐีแห่งเมืองพิจิตร์ ถูกชาละวัน คาบลงมาไว้ในถ้ำ
197.อุณาकरण	อิเหนา	ดูหมายเลข 19,31
198.สียะตรา	อิเหนา	
199.โจรใจฉกรรจ์	จันทโครบ	นายโจรที่รับพระขรรค์จากนางโมรา แล้ว ใช้แทงจันทโครบตาย นายโจรทิ้งนางโมรา ไว้เพราะรังเกียจพฤติกรรมนาง
200.เลื่อมไฉววรรณ	ไกรทอง	ภรรยาหน้าของชาละวัน
201.พระรถ	พระรถ เมรี	ดูหมายเลข 91
202.อุณรุท	อุณรุท	ดูหมายเลข 1
203.พราหมณ์ ¹³	ลัทธิวงศ์	เกสรพราหมณ์ ดูหมายเลข 29

สรุป งานนิพนธ์เรื่องอุณรุทร้อยเรื่อง ได้นำตัวละครจากวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ มากำล่าวถึงรวม 203 เรื่อง หากตัดเรื่องซ้ำกันเหลือ 50 เรื่อง เรื่องที่ได้รับความนิยมสูงสุด คือ รามเกียรติ์ อิเหนา พระอภัยมณี คาวิ อุณรุท ไชยเชษฐ์ และไกรทอง

- 1 ชื่อ พรหมทัต เป็นชื่อสามัญ พบอยู่ในวรรณคดีหลายเรื่อง ในที่นี้ผู้เขียนขอยกมาเพียงตัวอย่างเดียว
- 2 เจ็ดนาง ในวรรณคดีไทย มีปรากฏอยู่หลายเรื่อง แต่พิจารณาจากกลอนที่ว่า “ไต้ยีนเสียงโศกาจาบัลย์ เจ็ดนางเอาผ้าพันตาไว้” น่าจะหมายถึงเจ็ดนางที่เป็นภรรยาเดิมของพระไชยเชษฐ์ที่ทำอุบายใส่ความว่านางสุวิธยาคลอดโอรสเป็นท่อนไม้ ในเรื่องไชยเชษฐ์
- 3 นางยักษ์ เป็นตัวละครฝ่ายอธรรม ปรากฏในวรรณคดีไทยหลายเรื่อง แต่ที่ผู้เขียนว่าเป็นนางยักษ์จากเรื่องพระรถเมรี เพราะความที่ตามมาระบุว่า “โอเจ้าประคุณของลูกรัก นางยักษ์มามี้วยสังขาร์ รำพลงทางขึ้นอาชา เขาห่อนัยนาเหาะไป”
- 4 วานร ที่ผู้เขียนระบุว่าป็นหนุมาน เพราะมีความว่า “วานรยินดีจะมีไไหน ถวายดวงชีวันทันใจ” ในตอนนี่คือตอนที่หนุมานถวายกลองดวงใจของทศกัณฐ์
- 5 จันทา เป็นชื่อของตัวละครที่มีมากกว่าหนึ่ง ที่รู้จักกันทั่วไปก็คือมเหสีรองของท้าววยศวิมล ผู้ทำอุบายกำจัดนางจันทิมเหสีเอกออกจากเมืองดวยเหตุที่ว่าคลอดโอรสเป็นหอยสังข์ในเรื่องสังข์ทอง อีกผู้หนึ่งก็คือนางจันทาผู้เป็นพระมารดาของนางชลครรภา ชายาของสมุทโคดมในเรื่องสมุทโคดม แต่ไม่มีบทบาทมากนัก ในความของเรื่องพรรณนาไว้ว่า “อันจันทาอาธรรม” ดังนั้นควรเป็นนางจันทาในเรื่องสังข์ทอง
- 6 ปุโรหิตพอลูก คงจะมีหลายคู่ในวรรณคดีไทย แต่ในที่นี้ผู้เขียนสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นปุโรหิตพอลูก ในเรื่องพระสมุท
- 7 ดาราวงค์กลอนอ่านนี้ว่ากันว่าเป็นของสุนทรภู่
- 8 ยังไม่สามารถพบได้ว่า “วาริ” นี้เป็นใคร แต่มีนางวาริในเรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่
- 9 ศุภลักษณ์ ตัวละครอีกตนหนึ่งคือศุภลักษณ์ในบทละครเรื่องโสวัต ที่เป็นชายาคนหนึ่งของพระโสวัต
- 10 ท้าวอำไพ ไม่แน่ใจว่าจะเป็นท้าวรำไพหรือไม่ อาจเป็นเพราะการคัดลอก
- 11 ชื่อไม่แน่ใจว่าจะตัดมาจาก “สุดสาคร” หรือไม่
- 12 นางเงือกหรือนางเงือกน้ำ มีหลายตนในวรรณคดีไทย แต่ที่ผู้เขียนระบุว่าป็นนางเงือกในพระอภัยมณี ก็เพราะความที่ตามมาที่ว่า “จงฟังคำนับถือพระฤาษี “อุตสาห์รักษาครรรภ์เทวี” สันนิษฐานว่าควรเป็นนางเงือกชายาของพระอภัย
- 13 ข้อความตอนที่ระบุว่า “พราหมณ์ก็กลายกายาเป็นนารี สิ้นชีวีอยู่ในไพรวัน” คือเรื่องราวที่ปรากฏในนิทานคำกลอนเรื่องลักษณวงศ์ ตอนลักษณวงศ์สั่งให้ประหารพราหมณ์เกสร เมื่อเพชรฆาตส่งดาบประหารชีวิตพราหมณ์ ๆ ก็กลายร่างเป็นนาง พร้อมทั้งประสูติพระโอรส